

Rabbanî Adamlar ve Uygar Adamlar

Nureddin Yıldız'ın "Hadislerle Diriliş" (122.) dersidir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

Hicretin on dördüncü, Ömer bin Hattab radiyallahu ahın halife oluşunun ikinci senesinde Müslümanlar'ın tarihindeki afetlerden biri yaşanmıştı. 'Cisr savaşı' diye adlandırılan bu mücadelede Müslümanlar epey zayıf, bu durum günümüzde İran'a tekabül eden Pers imparatorluğunu ciddi şekilde umutlandırmıştı. Bunun ardından Persliler Rüstem adında bir komutanın etrafında toplanmış ve Müslümanlar'a son darbeyi vurmaya düşünmüşlerdi. Hesaplarınca İslam'ı Ortadoğu bölgesinden tamamen atacaklardı.

Bu bilgiler Medine'ye geldiği zaman Ömer bin Hattab radiyallahu anh tehlikenin boyutlarını anlamış ve bir nevi seferberlik ilan etmiş, başında kendisinin bulunduğu bir orduyla İran'ı dize getirmeyi tasarlamıştı. Ashab-ı kiramın büyükleri halifeyi böyle bir teşebbüse girişmemesi ve Medine'de kalıp yerine yiğit bir kumandanı göndermesini söyleyerek ikaz ettiler. O da istişare sonucunda Sad bin ebi Vakkas radiyallahu anı görevlendirdi.

Sad bin ebi Vakkas yaklaşık otuz bin kişilik bir ordu kurdu. Bu kitle yüz yirmi bin askerli İran ordusunun karşısına çıkacaktı. Kısa zaman önceki mağlubiyetin verdiği moralsizliğin üzerine o günkü Pers imparatorluğunun güç ve kudret bakımından bugünün Rusya'sı anlamına geldiğini de hatırlamak lazımdır. Roma imparatorluğundan sonra dünyanın ikinci büyük süper gücü ve uzun geçmişi olan bir devletti.

Ömer bin Hattab, Sad bin ebi Vakkas'a o savaşa mahsus olmak üzere, ağır suç işlediklerinden dolayı cihat etme hakkı kendilerinden alınmış sabikalıların bile orduya alınmalarını emretmiştir. Dolayısıyla daha önce ağır sabıkası bulunan pek çok isim de savaşa hazır hâle getirilmişti zira Pers ordusu karşısında gerekli tedbirler alınmazsa ümmet-i Muhammed'in ölümcül zayıfata uğrayacağı tahmin ediliyordu.

Otuz bin askerlik İslam ordusu Kadisiye denen bir mevkiye konuşlandı. Hem Rüstem tarafı hem Sad bin ebi Vakkas bu savaşın, tarihin seyrini değiştirecek bir muharebe olduğunu bilerek hazırlanmışlardır. Elbette ileride Çin sınırlarına kadar İslam'ın yayılacağı, başka stratejik hamlelerin sağlayıcısı durumundaki bir savaşa girilmekte olduğu gibi kriterleri değerlendirmeye vakit olmamıştı ama hakikaten de bu, dünya tarihinin seyrini değiştiren mücadelelerden biri olmuştur ve bir imparatorluğu tarihe gömmesi hasebiyle önemli yeri vardır. Türkler'in İslam'la şereflemeleri de köken olarak bu savaşla başlamıştır denebilir.

Kadisiye savaşı dört gün sürmüş, çoğu sahabe ve tâbiî 8500 şehit verilmiş fakat Rüstem'in ordusu da perişan olmuştu. Bu dört günün sonundaki yenilgisiyle Pers imparatorluğu tarih sahnesinden çekildi ki bunun tarih boyunca görülmemiş bir örnek olduğu söylenegelir; dünyada gerileyen ve çöken uygarlıklar olmuş ve bu hemen her örnekte sürece yayılmıştır, mesela Osmanlı'nın çöküşü yüz elli-iki yüz seneyi kapsar. Pers imparatorluğu ise Kadisiye savaşının ardından dört gün dayanabilmiştir.

*

Bu hadiseden günümüz Müslümanları olarak kendimize bir ders çıkarmayı başarılı ve salt tarihî olay şeklinde okumaktan uzak durursak tedbirli davrandığımız gibi yenilgileri de tekrar etmemiş oluruz. Rabbimizin emirlerinden ve hükümlerinden herhangi birini, mesela abdestin sakladığı hikmetleri çözmek ne kadar değerliyse Kadisiye'nin ders manasında sırlarını çözenin de en az bu kadar kıymetli olduğunu düşünmeliyiz. Hatta ibadetlerin hikmetlerini çözemesek de yerine getireceğimiz gerçeğinden hareketle denebilir ki gerekçe ve sır araştırmak bakımından Kadisiye savaşı (veya geçmişimizdeki başka bir sosyal-tarihî hadise), ayrıntılarını keşfettiğimiz zaman ümmetimize çok

katkısı izlenebilecek bir olaydır. Dolayısıyla böyle bir konunun günümüze yansımaları ve çıkarılabilecek dersler bağlamında incelenmesi, 'abdestin hikmetleri' gibi bir konuyu ele almaktan daha aciliyetlidir.

Savaşın ayrıntılarına girmeyeceğiz zaten elde fazla ayrıntı da bulunduğu söylenemez. İbni Kesir'in *el-Bidâye ve'n-Nihâye* adlı eseri bu konudaki tarihî bilgileri içerir.

Rüstem'in şımarık edalarla başladığı ve karşısındakilerin kısa zaman önce ezici bir mağlubiyet yaşamış olduklarının ayırdındaki tavrı, İslam ordusunun yüzlerce kilometrelik mesafeden geliyor olmasıyla desteklenen bir avantaj oluşturuyordu Pers ordusu için. İslam'ın kuruluşunun henüz on dördüncü, Rüstem'in devletininse bininci yaşında oluşu da artı bir itibar olarak kaydedilmelidir. Ayrıca bugünkü teknolojiyle mukayese ederek ifadesi mümkünse şöyle bir pozisyondan bahsedelim ki Pers ordusunun, elinde yüz tank bulunan bir ordunun yüz piyadeden oluşan bir grupla karşılaşmaya benzeyen bir üstünlüğü vardı: Filler.

Fil, zamanımızın tankına denk gelen bir güç demektir ve yere yıkılması ya da yaralanması pek zor hatta imkânsıza yakındır. Fil gücünü Ebrehe'nin Mekke'ye getirdiği fillerden de hatırlayabiliriz. İslam ordusu atlar ve develer haricinde bir ilave güce sahip değilken Pers ordusunun fillerle takviyesi düşmana açık bir üstünlük sağlıyordu.

İslam ordusunu temsilen gönderilen elçiler birkaç defa Rüstem'i ziyaret ettiler. Rüstem gelen elçilere zaman geçirmeye dayalı oyalama taktiği uyguluyor ve bu esnada sarayının göz alıcı ihtişamıyla devletinin kudreti karşısında etkilenmelerini bekliyordu. Dünyaya tapınan karakterdeki kâfir milleti, debdebe ve şaşaa karşısında pes edecek zihniyetli yani kendi karakterinde kimselerle muhatap olduğunu zannediyordu ancak bu beklentinin fiyaskoyla sonuçlandığını gördü.

Bu kâfir taktiği günümüzde dahi geçerlidir. Suriye'de belki aç karnına dahi savaşmak zorunda kalan bir mücahidi müzakere yürütmek üzere İsviçre'deki lüks bir otelde ya da başka bir 'kaliteli' mekânda ağırlamaları bundandır. Kâfir, muhatabını bu taktikle ezmek ve "peki efendim" dedirtmek için uğraşır. Müslüman caminin mihrabında, meydanda, evinde güçlüdür ama 'otel odası'nda güçlü durmak çok zordur, durduğunu zannetmek işten bile değildir.

Elçilerden sonuncusu olan Ribî bin Âmir, Sad bin ebi Vakkas tarafından artık görüşmelerin uzatılmaması yönünde talimat alarak görüşmeye gitmişti. Ribî bin Âmir, Rüstem'in karşısına elinde asası ve belinde kılıcıyla çıkmış, muhafızların silahını alma teşebbüsüne karşı durmuş ve bu şekilde huzura alınmıştı. Yerleri altın kaplama olan kabul salonuna elindeki asayı sert sert vururken ilerleyerek giren mübarek sahabe, Rüstem'in sorularına verdiği cevaplarla olduğu kadar bir cümlesi ile dahi ümmetimizin hafızasına kıyamete kadar kazınmıştır.

Bu cümle bize aynı zamanda, 'otel odaları'nda söylememiz gereken cümlenin ne olduğunu hatırlatan karakterdedir, lâkin edebiyatını değil hakikatini. Ashab-ı kiramın elçileri o ihtişamlı saraya adeta çadıra girer gibi girmiş ve davranmışlardır ki başlı başına bu bile ders gibi bir hadisedir.

*

Kadisiye cihadı için dört oğlunu da savaş meydanına gönderen Hansa isimli bir kadın, ümmet-i Muhammed'in zor duruma düşüp bütün erkeklerin kılıç altına alındıklarını duyduğunda dört çocuğunu da çağırarak, onlara şöyle hitap etmiştir: "Allah, melekler, yer ve gök şahittir ki sizde babanızdan başka kimsenin dölü yoktur. Benden analık hakkı istiyorsanız dördünüz de orduya katılacaksınız." Ve dördüncü gün şehitlerin cenazeleriyle uğraşılırken bu kadına dört oğlunun da şehit düştüğü haberi verildiği zaman, o mübarek kadın ellerini açarak, "Allah'ım, dört kurbanını birden kabul ettiğin kulun olarak bu işten şerefli çıktım" deyip evine dönmüştür.

Sad bin ebi Vakkas radiyallahu anhin yani liderin ihlasına karşılık Allah Teâlâ, ümmetin dul kadınlarına dahi böyle bir metanet ve yürek vermişti. Toplumun cılız bir ferdi olan o kadın ümmetin selameti için dört oğlunu birden kurban vermekten zevk almıştı.

Kadisiye'yi kritik derecede önemli kılan özelliklerden ve bir medeniyeti yerle bir edip İslam'ın önünde Ortadoğu ve Asya için en kritik mesele hâline gelmesinin önünü açan etkenlerden biri de Abdullah ibni ümmi Mektum radiyallahu anh etrafındaki bir hadisedir. Cihat haberi ulaştığında bu mübarek sahabe de orduya katılanlar arasındaymış. Onu, hakkında Abese suresinin ilk ayetlerinin inmesi hasebiyle tanıyoruz, âmâdir. Esasen cihada gitmesinin farz olmadığı Kur'an ayetiyle sabittir. Zaten orduya katılacağı esnada ona bu hükmü hatırlatıp savaşmasının zorunlu olmadığını söylemişlerse de şu cevabı vermiş: "Evet, sizin için yapacağım çok şey yok ama bir kişi de olsa kalabalık göstermiş olmayacak mıyım sizi?"

Bu, o zaman olduğu gibi kıyamet gününe kadar her zaman da ihtiyacımız olan bir ruhtur. Bu ruh, "aman canım, bir kişiden ne çıkar" ruhuyla yer değiştirdiği zaman hem meydanda hem masada kaybetmek Müslümanlar'ın yazgısı hâline gelmiştir.

Ordunun bozgun yaşama tehlikesi baş gösterdiğinde de sancağın düşmesini engelleyen yani resmen yenilginin önünde set olan, yine Abdullah ibni ümmi Mektum olmuştur. Hatta sancağın düşürülme ihtimalini haber alınca komutanına, sancağın kendisine verilmesi talebini iletmiş ancak gözlerinin görmediği, sancağı nasıl olup da tutabileceği sorgulaması karşısında da "bu daha iyi, karşı tarafın geldiğini görünce kaçamam ve böylece sancak hiç düşmez" demiştir.

Kadisiye ruhu, rabbanî adam zihniyeti böyle bir şeydi. Abdullah ibni ümmi Mektum, sancak elindeyken şehit olmuştur. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin ona derin muhabbetinin yanı sıra kendisi Ömer radiyallahu anh tarafından da çok sevilir, hürmet edilmiştir. Hatta ona hürmet ifadelerinden biri de yolda yürüdüğü taraftan değil diğer taraftan yürümekmiş. Ondan neden böyle çekindiği sorulduğu zamansa onun sebebiyle Resûlullah'ın dahi azarlandığını (Abese suresinin ilk ayetleri), ters bir iş yapıp kıyamet gününde başını derde sokmak istemediğini söylemiş.

*

Kadisiye savaşının gerçekleştiği günde yaşanan bir başka hadise, başkumandan Sad bin ebi Vakkas'ın ciddi bir rahatsızlık geçirmesidir. Bu rahatsızlıktan ötürü ayakta duramadığı gibi yatmasına da engel olan, günümüz literatüründe hangi adla tanımlandığını keşfedemediğimiz bir hastalığa tutuluyor ve hareket edemiyor, yatamıyor. Bu, savaşta fiilî anlamda komutanın bulunmadığı manasına geliyordu. Savaşın idaresini ve haberleşmeyi de elçiler vasıtasıyla, bir nevi uzaktan kumanda ile yürütüyordu.

Orduda daha önce ağır sabıkası olduğundan savaş alanına getirilen kimselerin de bulunduğunu söylemiştik. Onlardan biri de sık sık içki cezası alan Ebu Mihcen adlı adamdır. Devamlı seksen sopa cezasına tâbi tutulan bu kişi harp meydanına dahi şişesiyle gelecek derecede alkol bağımlısı olduğundan yakalanmış ve zincire vurulmuş.

Ebu Mihcen'in bağlı olduğu ağaç Sad bin ebi Vakkas'ın çadırının yakınında bulunduğu için harbin kötü gidişatından da haberdar oluyorken vaziyetin fenalığı içine oturan bu adam, teessüründen ağlamış. Bir boşluğu fırsat bilip Sad radiyallahu anhin karısına seslenerek zincirlerini çözmesini, Sad'ın atını da kendisine vermesini istemiş ve "bu atı alıp gideyim, eğer orada ölürsem kaçtığımı söyler, kurtulursun; sağlam kalırsam geri gelip bu zincirlere kendimi bağlayacağıma söz veriyorum" demiş.

Sarhoşluğu ileri seviyelere vardırımdan hüküm giymiş birinin ağzından çıkan şu cümlelere bakınız ki sonra da şöyle devam etmiş: "Teminat olarak da sözlerime Allah'ı şahit tutuyorum."

Gün geçip sabah olunca, savaşın devamını çadırından seyreden Sad radiyallahu anh, bir ara hanımına seslenip "savaşın seyri değişti" diyor, "çalgının biri ön taraflarda dolanıyor, atı da benim atıma

benziyor.” Öğleye doğru savaş bitiyor ve Ebu Mihcen geri gelip kendini yeniden ağaca zincirliyor. Mücahitler savaşı kazanmalarının ardından sipere gelince Sad radiyallahu anh onlara, düne göre neyin değiştiğini ve yenilgiden nasıl dönüldüğünü soruyor. Vekil komutan olan kişi içlerinden birinin coştüğünü, delidolu hareketleriyle düşmanı korkutup kaçırdığını, Rüstem’in de bu kaçışma esnasında bir dereye düşünce yakalanıp öldürüldüğünü, düşmanın topluca bozguna uğratıldığını anlatıp “senin atına benzer atı olan biriydi ama üzerindeki tespit edemedik” diye ekliyor.

Anlatılanlar üzerine Sad radiyallahu anhin hanımı dayanamayarak önceki gün ne yaptığını açıklıyor. Yanına gidip Ebu Mihcen’i ağaca bağlı hâlde görüyorlar ve Sad radiyallahu anh hadiseyi iyice anlıyor. Ona, ümmetin yüzünü güldüren birine ceza veremeyeceğini söyleyip zincirini çözdürüyor.

İş ümmetin menfaati olunca sarhoşları bile hareketlenen bir ümmettir, ümmet-i Muhammed. Düşmanın en yiğit ve kahraman bilineni bir sarhoşumuza dayanamamıştır, sarhoşumuz Allah’a dayanınca. Rabbimiz başkomutanının eksikliğini yaşayan ümmetin boşluğunu bir sarhoşun eliyle doldurmak istediği zaman onun iradesi önünde yapılabilecek hiçbir şey kalmaz.

Şimdi dinden geçinen, üzerinde imamlıktan öğretmenliğe ve müezzinlikten ağabeyliğe kadar çeşitli görev taşıyan kimselerin gençleri meyhane ortamlarından, uyuşturucu ve ateizm bataklıklarından kurtaramıyorlar ve hatta onlar sebebiyle uykuları kaçmıyorsa, imamlar gençleri namaza ısındırmak için camiye gelmelerini bekliyorlarsa Ebu Mihcen’den utanacakları bir kıyamet günü de onları bekliyor demektir.

*

Ebu Mihcen, Hansa, Abdullah ibni ümme Mektum ve diğer mübarek isimlere dair hatıraları naklettiğimiz bu satırlar bir hadis-i şerifi damarlarımıza kadar hissetmemize vesile olmaktadır. En azından cuma hutbelerinde defaaten duyduğumuz bu kelimeleri bir kere de Kadisiye ruhunu oluşturan zihniyet etrafında anlamaya çalışalım. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor:

كُلُّ بَنِي آدَمَ حَطَّاءٌ وَحَيْرُ الْحَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ

“Âdem’in bütün çocukları hata ederler, en iyileri tövbe edenlerdir.” (Tirmizî, 2499; İbni Mace, 4251)

Bu hadis-i şerifi nefsimiz için okumalı, anlamamız gerekeni hayatımıza uygulamalıyız. İnsan hata eder ve tembellik dahi bir hatadır, tövbesi mümkündür. Zulüm bir hatadır, tövbesi helalleşmektir. Düşüp batmış ama kalkmayı da bilmiş olanlar ümmetin en iyileri olmaya adaydırlar. Ebu Mihcen böyle olmuştur.

Kendi çocuğunu öldürecek vahşilik seviyesindeki, şarap içmeyi hayat biçimi hâline getiren, babası ölünce onun eşiyle evlenen ve birbiriyle on yıllar boyunca savaşmış, bir taş parçasını Allah’a ortak koşacak düşüklükte kimselerden yüz yirmi bin yiğit yetiştiren Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, onlara tövbenin tadını tattırarak bunu başarmıştır. Formül buydu.

Rabbanî adamlar ile uygar adamlar yani İslam’ın içinde bulunup ‘uygarlık’ kılıfına bürünmüş şizofrenik tipler arasında bir farktır ki Kadisiye ruhunu taşıyanlar ile ‘uygar’ olanlar arasındaki farkın aynısıdır. Ümmet-i Muhammed’i dertlerinden kurtarmak için sabaha kadar zikir orduları kurmayı düşünenlerin boş işle uğraştıkları, ne kadar ağır günah ve suç işlemiş birileri varsa davanın Allah davası olduğunu bilince ne eski suçlunun ne onu suçlu görenin artık geçmişi ve ayrıntıları unutmaya odaklanıp herkesi toplamaya odaklanan Ömer radiyallahu anhin tavrından bellidir.

Boş beklentiler içinde olmak yerine hırsızımız, sarhoşumuz, yankesicimiz, namaz kılmayanımız ve ramazan orucu tutmamışımızla dili Allah diyen herkesi toplayıp ümmetimizi ayağa kaldırmaya

çalışmak daha isabetli, doğrudur. Kadisiye ümmetimizin dönüm noktalarından biridir. O dönüm noktalarından birinde Allah Teâlâ sarhoşların da yardımını işe yarar hâle getirmiştir. Ümmetimiz bugün de perişan durumdayken Allah dostlarının mezarlarından kalkıp yardımımıza gelmek ve işlerimizi dualarıyla düzeltmelerini beklemek yerine herkesle, hep beraber ayağa kalkma zamanıdır.

Bunun için de 'ne derler' endişesinden uzak durup ordularından önce modalarına mağlup olmayacağımız düşmanla mücadeleyi en saf biçimde yürütme heyecanıyla donanmak lazımdır.

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.